

In memoriam

PAWEŁ PENCAKOWSKI

Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie

*Śp. Maria Dayczak-Domanasiewicz 1930-2015**

Pani Maria Dayczak-Domanasiewicz urodziła się we Lwowie 5 grudnia 1930 r., zmarła w Krakowie 26 marca 2015 r. Była z wykształcenia historykiem sztuki i konserwatorem. Zainteresowania sztuką wyniosła z rodzinnego domu: była córką cennego lwowskiego architekta Wawrzyńca Dayczaka – za młodu działaczą niepodległościowego, członka komitetu obrony Lwowa w r. 1918, projektanta blisko stu kościołów i wielu innych budowli na Kresach Południowo-Wschodnich oraz konserwatora zabytków architektury. W atmosferze domu rodzinnego wzrastała i kształtowała swój światopogląd. Do liceum uczęszczała w Jarosławiu, tam bowiem rodzice pani Marii osiedli po wojnie. Po zdaniu matury przeniosła się do Krakowa, gdzie studiowała najpierw historię sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim, uzyskując tytuł zawodowy magistra w 1955 r., a następnie konserwację dzieł sztuki na Akademii Sztuk Pięknych, broniąc w 1960 r. pracę dyplomową z zakresu konserwacji nowożytnego malarstwa ściennego. W życiu zawodowym pani Maria łączyła obie pokrewne sobie dyscypliny.

W polu jej zainteresowań naukowych znalazł się polski renesans, przede wszystkim architektura mieszczańska i malarstwo ścienne w budowlach świeckich¹. Za-

* Niniejsze wspomnienie jest rozszerzoną i zmienioną wersją mojego tekstu pt. *Maria Dayczak-Domanasiewicz 1930-2015*, „Cracovia-Leopolis” 2015, nr 3 (83), s. 49-50.

¹ M. Dayczak, *Kamienica mieszczańska w Jarosławiu*, „Biuletyn Historii Sztuki” R. 18, 1956, z. 1, s. 24-54; M. Dayczak-Domanasiewicz, *Uwagi o renesansowych dekoracjach malarskich krakowskich wnętrz mieszczańskich*, „Biuletyn Krakowski” R. 3, 1961, s. 117-159; eadem, *Uwagi o architekturze renesansowych dworów w Jeżowie i Szymbarku w powiecie gorlickim*, [w:] *Architektura rezydencjonalna i obronna województwa rzeszowskiego w świetle badań naukowych prowadzonych w 25-lecie PRL. Materiały z sesji naukowej, Łańcut 9-10 maja 1970*, Łańcut 1972, s. 167-182; eadem,

służyła się też odkryciem i interpretacjami pozostałości szesnastowiecznej willi biskupa krakowskiego Samuela Maciejowskiego w Prądniku². Do tematu tego wróciła w 2013 r., gdy przygotowywała referat poświęcony tej świetnej ongiś renesansowej rezydencji. Został on zaprezentowany we Włoszech na konferencji naukowej dotyczącej kultury i sztuki dworów renesansowych Italii i Polski³. Pani Maria zajmowała się również dziejami akademickiej dyscypliny konserwacji dzieł sztuki i dokonania-
mi założyciela Wydziału Konserwacji ASP – prof. Józefa Dutkiewicza⁴. Jej staraniem opublikowany został album pt. *Dzieło Sztuki w Konserwacji*⁵. Włączyła się w dyskusję na temat modelowej formy powiązanych z konserwacją badań i opracowań z historii sztuki oraz systemu studiów konserwatorskich w Polsce⁶. Opracowała i wydała materiały dotyczące projektów i realizacji architektonicznych swego ojca⁷. Dzięki jej staraniom wydane też zostały fragmenty wspomnień Wawrzyńca Dayczaka dotyczące jego nauki w gimnazjum w Brodach, pierwszej wojny światowej oraz pracy i walki o niepodległość Polski⁸. Oryginał wspomnień ojca przekazała Polskiej Akademii

Zabudowa mieszczańska na tle rozwoju przestrzennego Jarosławia, „Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia” R. 15, 2002/2004, s. 123-134.

² Eadem, *Renesansowy dwór biskupów krakowskich na Prądniku Białym*, „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych” 1968 [1969], t. 12, s. 194-197; eadem, *Renesansowy dwór biskupów krakowskich na Prądniku Białym. Historia przemian w świetle dotychczasowych badań*, [w:] *Prądnik Biały. Dziedzictwo kulturowe historycznych miejscowości tworzących Dzielnice IV Krakowa*, wyd. J. Salwiński, Kraków 2004, s. 81-105; eadem, *Architektura dworu biskupów krakowskich na Prądniku Białym na tle nowożytnego budownictwa rezydencjonalnego okolic Krakowa*, [w:] *Pałace i wille podmiejskie Krakowa. Materiały sesji naukowej odbytej 24 kwietnia 2004 roku*, red. J. Małecki, Kraków 2007, *Kraków w Dziejach Narodu*, t. 24, s. 101-151.

³ Eadem, *Architettura della tenuta dei vescovi di Cracovia a Pradnik*, [w:] *Corti rinascimentali exurbane. Un modello di cultura tra Italia e polonia*, 16-18 Settembre, 2013 Altivole–Padova [materiały w druku].

⁴ Eadem, *Krótki zarys dziejów Wydziału Konserwacji dzieł Sztuki ASP w Krakowie (1950-1990)*, „Ochrona Zabytków” t. 43, 1990, nr 4 (171), s. 174-189; eadem, *Działalność Wydziału Konserwacji i Restauracji dzieł Sztuki ASP w Krakowie na Dolnym Śląsku i terenach przyległych. Konserwacja zabytków sztuki na Dolnym Śląsku i terenach przyległych. 50 lat działalności Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*, red. M. Ostaszewska, Kraków 2005, *Studia i Materiały Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*, s. 15-35. Teksty poświęcone prof. Józefowi E. Dutkiewiczowi publikowała m.in. w „Ochronie Zabytków” i „Dysputach Konserwatorskich”.

⁵ *Dzieło sztuki w konserwacji*, red. M. Dayczak-Domanasiewicz, Kraków 1976.

⁶ Eadem, *Programy kształcenia konserwatorów dzieł sztuki w Polsce*, „Ochrona Zabytków” t. 23, 1970, z. 1 (88), s. 58-59.

⁷ Eadem, *Zbudował wiele kościołów*, „Cracovia Leopoli” R. 5, 1999, nr 2, s. 17-20.

⁸ Eadem, „Z dni wielkich przemian”. *Wspomnienia architekta Wawrzyńca Dayczaka (1882-1968)*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” 2008, t. 53, s. 399-442; eadem, *Drużyny Bartosze i czasopismo „Dzwon” we wspomnieniach ich twórcy Wawrzyńca Dayczaka*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” 2009, t. 54, s. 165-212; W. Dayczak, *Gimnazjum w Brodach na przełomie XIX i XX wieku we wspomnieniach ucznia*, wyd. M. Dayczak-Domanasiewicz, „Krakowskie Pismo Kresowe” 2012, nr 4, s. 13-65; *Początek II wojny światowej i okupacji sowieckiej we Lwowie, fragmenty wspomnień Wawrzyńca Dayczaka*, oprac. eadem,

Umiejętności. Marginesowo zajmowała się także krytyką artystyczną oraz rozmaitymi innymi zagadnieniami⁹.

Jako artysta-konserwator zasłużyła się, odnawiając wraz z Andrzejem Domanasiewiczem dekoracje malarskie kościoła Św. Krzyża w Krakowie, konserwatorsko nader trudne pod każdym względem¹⁰. Powstawały one w końcu XV i w XVI stuleciu jako dzieła wielu mistrzów, a po wiekach były restaurowane (m.in. w końcu XIX w. według projektów Stanisława Wyspiańskiego). Ponadto zajmowała się renesansowymi fryzami i stropami w kamienicach krakowskich, a także dekoracjami malarskimi w dworze obronnym w Jeżowie z tego samego okresu. Wzięła udział w konserwacji malowideł w farze olkuskiej, we wnętrzu kawiarni Jama Michalikowa i Stare Mury. Konserwowała też liczne obrazy ze zbiorów prywatnych.

W krakowskich Pracowniach Konserwacji Zabytków prowadziła od 1963 r. pracownię dokumentacji naukowo-historycznej. Od 1972 r. zatrudniona była na krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, gdzie prowadziła wykłady z historii sztuki polskiej; jej poprzednikami na tym stanowisku byli Lech Kalinowski, Piotr Krakowski i Juliusz Ross. Dzięki staraniom pani Marii program nauki uzupełniony został o nader ważny wykład: „Wstęp do historii sztuki”, wyprofilowany pod kątem potrzeb przyszłych konserwatorów. Przez blisko dwie dekady przyczyniała się Ona *verbo et exemplo* – słowem i osobistym przykładem – do kształtowania wielu roczników krakowskich konserwatorów.

Przed blisko ćwierćwieczem Maria Dayczak-Domanasiewicz przeszła na emeryturę i przekazała piszącemu te słowa prowadzone przez siebie na uczelni przedmioty. Przyjęła mnie wówczas z życzliwością i uprzejmością, ofiarowując pomoc i cenne rady. Swych kontaktów z Akademią Sztuk Pięknych nigdy nie zaniechała, podobnie jak relacji ze stowarzyszeniami zawodowymi konserwatorów i historyków sztuki. Od ponad pięćdziesięciu lat należała do Stowarzyszenia Historyków Sztuki, biorąc udział w jego działalności naukowej oraz towarzyskiej. Była też członkiem Sekcji Konserwatorskiej Związku Polskich Artystów Plastyków, kilkakrotnie wybranym do zarządu Oddziału Krakowskiego. Słusznie napisano przed trzydziestu laty,

„Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” R. 58, 2013, s. 257-303; W. Dayczak, *Pierwsza wojna światowa*, wyd. M. Dayczak-Domanasiewicz, [w:] *Monarchia, wojna, człowiek. Codzienne i niecodzienne życie mieszkańców Galicji w czasie pierwszej wojny światowej*, red. A. A. Zięba, A. Świątek, Kraków 2014, s. 171-192.

⁹ M. Dayczak-Domanasiewicz, *Chorągwie cerkiewne Jadwigi Styrny-Nawrockiej*, „Między Sąsiadami. Almanach Fundacji św. Włodzimierza Chrzcziciela Rusi Kijowskiej w Krakowie” 1997, nr 7. Krótkie teksty poświęciła również bizantyjsko-ruskim malowidłom kolegiaty wiślickiej i technicznym aspektom wzmacniania jej konstrukcji.

¹⁰ O malowidłach tych również pisała. Zob. eadem, *Miles Christianus w kościele Św. Krzyża w Krakowie. Przyczynek do badań nad programem ikonograficznym polichromii wnętrza*, [w:] *Studia z dziejów kościoła Św. Krzyża w Krakowie*, cz. 2, red. Z. Kliś, Kraków 1997, s. 269-309; eadem, A. Domanasiewicz, *Malowidła dolnej części ścian wnętrza kościoła Św. Krzyża w Krakowie i wpływ grafiki na ich ukształtowanie*, [w:] *Studia z dziejów kościoła Św. Krzyża w Krakowie. Praca zbiorowa*, cz. 3, red. Z. Kliś, G. Lichończak-Nurek, Kraków 1999, s. 183-207.

iż: „żadna większa akcja społeczna, zwłaszcza przy odnowie Krakowa nie odbywa się bez niej”. Dotyczy to również Jej udziału w obronie Sekcji Konserwatorskiej Związku Polskich Artystów Plastyków w czasie stanu wojennego.

Pani Maria była człowiekiem dobrym i mądrym. Można rzec, że postać Jej wpisuje się doskonale w archetyp lwowianki – osoby wysokiej kultury, towarzyskiej, uprzejmej, zaangażowanej w pracy, noszącej w sercu obraz „kraju lat dziecińczych”. Warto wspomnieć, że poślubiła lwowianina Andrzeja Domanasiewicza (1934-2012), kolegę ze studiów, historyka sztuki, malarza i konserwatora. Było to poniekąd typowe dla pokolenia ludzi wygnanych z Kresów.

Dziś wielu z nas wspomina Jej wyjątkową kulturę osobistą, skromność, dyskretną elegancję, bezinteresowną uczynność oraz cichy, matowy głos i uśmiech, stale goszczący na twarzy. Tego uśmiechu i przyjaznego ciepła, jakie emanowała, zabrakło wraz z Jej odejściem, jednak z pewnością przetrwają one w pamięci bliskich, przyjaciół, kolegów, uczniów i znajomych – wszystkich, którzy się z Nią zetknęli.

